Grigore Constantinescu

Comuna

SĂPATA

PITEŞTI MMXV

SĂPATA

COMPONENŢĂ: Comuna este formată din 8 sate: **Mârţeşti**; Bănăreşti; Dealu Bradului; Drăghiceşti; Găinuşa; Lipia; Popeşti; Turceşti.
DISTANŢA FAŢĂ DE REŞEDINŢA JUDETULUI: 27 km.
SUPRAFAŢĂ: 47,3 km^2.
POPULAŢIE: 1.782 locuitori [871 M + 911 F] (2011).

ATESTARE DOCUMENTARĂ:

Săpata – 1550 [7058] aprilie 9 (DIR, XVI, B, ŢR, vol. II, doc. 422)• **Lipia** – 1629 aprilie 22 (JA).

În contextul localităților componente, cea mai veche atestare documentară se consemnează în cazul satului Săpata.

Așezarea este atestată documentar inițial în hrisovul emis de cancelaria domnească a voievodului Mircea Ciobanul la 9 aprilie 1550, prin care se confirmă Mănăstirii Govora proprietatea asupra unei ocine la Nămăești, în urma unei judecăți dintre egumenul mănăstirii cu Stan, fiul lui Bilea din Săpata.

Sit arheologic: Existenţa anterioară a unei comunităţi umane pe teritoriul actual este atestată prin **CASTRELE ROMANE SĂPATA** [sec. II-III p. H.] –[▲]– amplasate pe un deal mărginit de apele Cotmenei şi ale Cetăţuii, identificate de către Grigore Tocilescu şi P. Polonic: un castru (35 x 45 m) cu thermae, închis cu val de pământ bătut şi alt castru (125 x 90 m) de cărămidă prinsă cu mortar din argilă, var şi nisip, prevăzut, la colţurile rotunjite, cu turnuri pătrate şi suprastructură din bârne de stejar. În incinta acestora şi în aşezarea civilă din apropiere, au fost descoperite: un relief fragmentar al cavalerului trac, un tezaur monetar emis în perioada lui Septimiu Sever, monede de argint imperiale de la Traian la Valentinian.

TOPONIMIE:

- **Bănăreşti** – toponim asociativ, format pe baza antroponimicului *Banu* (la origine, apelativul *ban* ≈ „mare dregător în Ţara Românească după secolul al XV-lea") + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.
- **Dealu Bradului** – toponim topografic compus din substantivul *Dealu*, care relevă forma de relief pe care s-a constituit aşezarea + determinativul *Bradului* (un arbore izolat, reprezentând un reper sigur în aria localităţii).
- **Drăghiceşti** – toponim format pe baza eponimului *Drăghici* (atestat în documente medievale locale) + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.
- **Găinuşa** – toponim reflectând o particularitate a terenului pe care s-a constituit aşezarea: prezenţa masivă a unor plante cu acest nume [Isopyrum thalictrides], deşi, în creaţia folclorică locală, toponimul este asociat cu o pasăre de pădure – *Găinuşa*.
- **Lipia** – toponim topografic format pe baza apelativului alb. *lipa* ≈ „tei", indicând un reper cert în aria de constituire a localităţii.
- **Mârţeşti** – toponim format pe baza eponimului *Mârtea*, atestat în tradiţia orală locală + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.
- **Popeşti** – toponim social format pe baza eponimului *Popa* (la origine, apelativul *popă*) + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.
- **Turceşti** – toponim istoric, format pe baza antroponimicului *Turcu* (la origine, apelativul *turc*) + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.

Săpata – toponim topografic evocând natura terenului pe care a fost constituită aşezarea, prin precizarea că este „un loc săpat, mâncat de ape <lat. sappare>".

SPECIFIC ARHITECTURAL:

Arhitectură populară tradiţională caracteristică zonei de câmpie a Argeşului. Tipul vechi dominant de locuinţă îl reprezenta casa joasă cu prispă. Casele erau construite din bârne de stejar încheiate „stâneşte", la colţurile clădirii, şi „în stâlp", pe lungimea acesteia. Pereţii realizaţi din cununi de lemn suprapuse înălţate pe temeie masive din stejar fixate pe lespezi de piatră erau tencuiţi în interior şi, în unele cazuri, şi în exterior. Un foişor dispus asimetric faţă de axul casei conferea construcţiilor de locuit evidente particularităţi arhitecturale.

Portul popular local relevă influenţe ale costumului tradiţional din zona etnografică a Oltului.

În domeniul folclorului literar local, printre cele mai reprezentative creaţii de acest gen se înscriu doinele: Ciufa; Mi-a prins dorul rădăcină; Pe dealul cu rozmarin; Tu, mânie, eu, mânie; Vino, bade Oltule; Zăluda.

Din amplul repertoriu al folclorului coregrafic zonal, elemente de particularizare locală prezintă dansurile: Brâul pe 6, Brâuleţul de la Săpata, Bulgăreasca, Danţul pe picior, Hangul, Murguleţul de la Săpata, Sepeţeanca.

Târguri tradiţionale organizate cu ocazia unor sărbători: „Moşii de Vară" şi Adormirea Maicii Domnului (15 august).

PATRIMONIUL CULTURAL-ISTORIC:

✚Biserica «Adormirea Maicii Domnului»+«Cuvioasa Paraschiva»+«Sf. Nicolae» Bănăreşti [1889]~ctitorită de Ghiţă Voiculescu şi soţia sa, pe terenul donat de comanditari •intervenţii: consolidări [1912; 1943-1944] •pictură murală: anonim [1889]; în tabloul votiv, ctitorii şi copilul lor; restaurată de Andrei Vlăduţ din Bucureşti [1963].

✚Biserica «Cuvioasa Paraschiva» Dealul Bradului [1895]~ctitorită de preot Dumitru Diaconescu şi 70 de familii din sat •intervenţii: consolidare cu centuri metalice [1924]; subzidire [1937, 1957] •pictură murală: Apostol zugrav [1895]; refăcută de I. Pătroiu [1941]; restaurată de Andrei Vlăduţ [1969].

✚Biserica «Sf. Nicolae»+«Sf. Dumitru»+«Sf. Teodor Tiron» Găinuşa –[▲]– ctitorită de: jupan Tudorache Enciulescu, soţia sa, Ecaterina, şi Dumitrana Bumbuiasca, soţia jupanului Simion Cocoşoiu din Piteşti, în anul 1801. Intervenţiile efectuate pentru conservarea bisericii au constat din: înlocuirea turlei [1860]; refacerea acoperişului [1897].

Biserica are plan dreptunghiular, cu absidă la altar şi pridvor deschis cu arcade în acoladă sprijinite pe coloane şi stâlpi de colţ; turlă octogonală de lemn, peste naos. Decorul exterior constă dintr-un brâu supramedian, format din tor încadrat de rânduri de cărămizi zimţate care separă paramentul în panouri cu pilaştri şi arcade în acoladă.

Pictura murală executată de către Anghel zugrav, în 1802, se conservă, fragmentar, pe tâmplă şi în tablourile votive pictate pe peretele vestic al pronaosului. În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Evhologhion [1811], Liturghier [1840], Cazanie [1840], Mineie [1852] şi icoane pictate pe lemn în sec. XIX de Anghel zugrav şi Pătru zugrav din Curtea de Argeş.

✚Biserica de lemn «Sf. Dumitru»+«Cuvioasa Paraschiva»+«Sf. Nicolae» Lipia –[▲]– „făcută de săteni, pe moşia Alecului Ungurelu", confirmă, prin structura planimetrică, constând din „nedecroşarea absidei şi lipsa pridvorului" corelată cu elementele epigrafice existente: o lespede funerară a jupâniţei Neacşa [1632] şi o cruce de piatră [1648], ipoteza seductivă a edificării monumentului în secolul al XVII-lea. Incontestabil, biserica este, însă, anterioară anului 1786 imprimat pe antimisul fixat pe blatul masiv al prestolului făcut dintr-un trunchi de stejar fasonat poligonal, pe care este fixată o lespede de lemn.

Restaurarea efectuată, în 1923, de către urmaşul boierilor Budişteni, colonelul Traian Pascal, a implicat amenajarea unei cripte familiale sub pronaos, concomitent cu supraînălţarea soclului construcţiei. Patrimoniul bisericii cuprinde icoane detaşabile,

dispuse, pe iconostasul de lemn, în două registre, dintre acestea remarcându-se, prin acurateţea tratării scenelor biblice, cele semnate de pictorul Mazilescu, originar din Săpata, precum şi mobilierul bisericesc: strane de lemn cu spătarul decupat în arcade semicirculare, sfeşnicile strunjite şi pictate cu ornamente florale stilizate. În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Octoih [1810], Minei [1852], Evanghelie [1888], Molitvelnic [1888], Penticostar [1895]; icoane „cu două feţe", pictate pe lemn în sec. XIX, icoane de pe iconostas pictate în 1927, semnate de pictorul Mazilescu ş. a.

✚Biserica «Adormirea Maicii Domnului» **Mârţeşti** [1883-1884]~ctitorită de obştea satului, pe locul bisericii „ruinate", datând din 1814 •intervenţii: consolidare [1937]; reparaţii generale [1944] •pictură murală: anonim [1884]; restaurată de Andrei Vlăduţ [1969].

✚Biserica «Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil»+«Cuvioasa Paraschiva» **Popeşti-Turceşti** [1927]~ctitorită de preot C. Ticu, N. Stoicescu, N. Turcu, N. Bădescu, pe locul bisericii „părăginite" construite în 1874 •intervenţii: refacerea acoperişului [1959] •pictură murală: Alexandru Mazilescu [1927]; restaurarea picturii [1963].

✝Cruci de piatră: **Lipia**: 1646-1647 [7155] –[▲]– în pronaosul bisericii de lemn; ■~**Mârţeşti**: 1848 octombrie 9 –[▲]– la nord de biserică.

✝Monumente eroi: **Bănăreşti** [1916-1918]; (1935) – lângă Şcoala Bănăreşti ■~ **Dealul Bradului** [1916-1918]; autor: N. Kaghiorghis (1933) – lângă Şcoala generală Dealul Bradului ■~ **Găinuşa** [1916-1918]; autor: N. Kaghiorghis (1932) – lângă Şcoala generală Găinuşa.

În cursul luptelor pentru apărarea unității și independenței naționale a României, au căzut eroic la datorie 231 locuitori ai comunei Săpata, numărul eroilor menționați nominal în monumentalul volum «Argeș. Cartea eroilor» fiind raportat la evenimente de importanță fundamentală în istoria neamului românesc: Primul război mondial [173], Al doilea război mondial [58].

IN MEMORIAM

✪ **ALEXANDRU DUMITRU** [1924-1969] – preot ortodox; profesor de Limba şi literatura română la şcolile: Milcoiu [1949-1951], Govora Băi [1951-1952], Păuşeşti-Măglaşi [1952-1953], Săpata de Jos [1957]. Director al Casei de Cultură Costeşti [1954-1957]. Preot paroh la Biserica Săpata de Jos [1957-1967]. Scrieri religioase: «Importanţa canoanelor Sinodului al XII-lea ecumenic pentru organizarea şi disciplina bisericii» [1949].

✪ **DINU MARIN** [1934-2004] – inginer, conferențiar universitar. Autor a „trei manuale universitare, opt brevete de invenție, 30 de inovații în domeniul chimiei".

✪ **UDRESCU DUMITRU** [1892-1981] – învăţător; folclorist, istoric. Autor al unor culegeri folclorice, scrieri istorice şi lingvistice: «Contribuţiuni la istoricul şcoalelor din Curtea de Argeş» [1938], «Balade eroice» [1965], «Glosar regional Argeş» [1967], «De pe Argeş. Cântece şi strigături din regiunea Argeş» [1967], «De pe plaiuri argeşene» [1974] ş. a.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Grigore Constantinescu– *Argeșul monumental – enciclopedie patrimonială*, Pitești, 2011, p. [543-546] – 424; Idem– *Bisericile de lemn din judeţul Argeş – monumente de arhitectură*, www.google.ro, calameo.1227548; http://judete.biz/localitati-arges/; Ion Popescu-Argeşel – *Judeţul Argeş*.

–[▲]– Monument istoric şi de artă

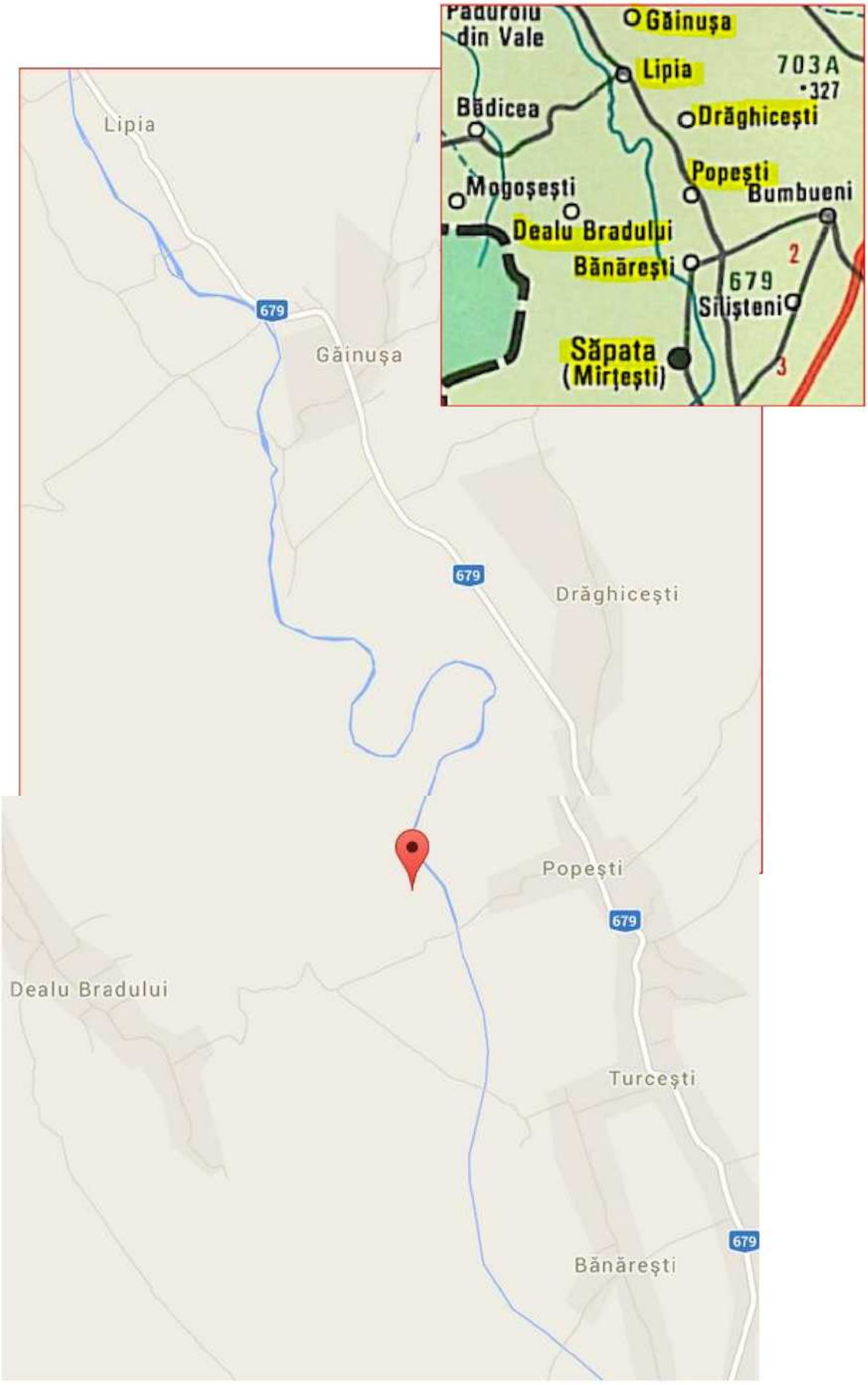
Lipia
679
Găinuşa
679
Drăghiceşti
Dealu Bradului
679
Popeşti
679
Bănăreşti
Lipia
Găinuşa
703A
•327
Drăghiceşti
Bădicea
Popeşti
Bumbueni
Mogoşeşti
Dealu Bradului
Bănăreşti
679
Silişteni
2
Săpata
(Mirţeşti)
3

PRIMĂRIA COMUNEI SĂPATA.

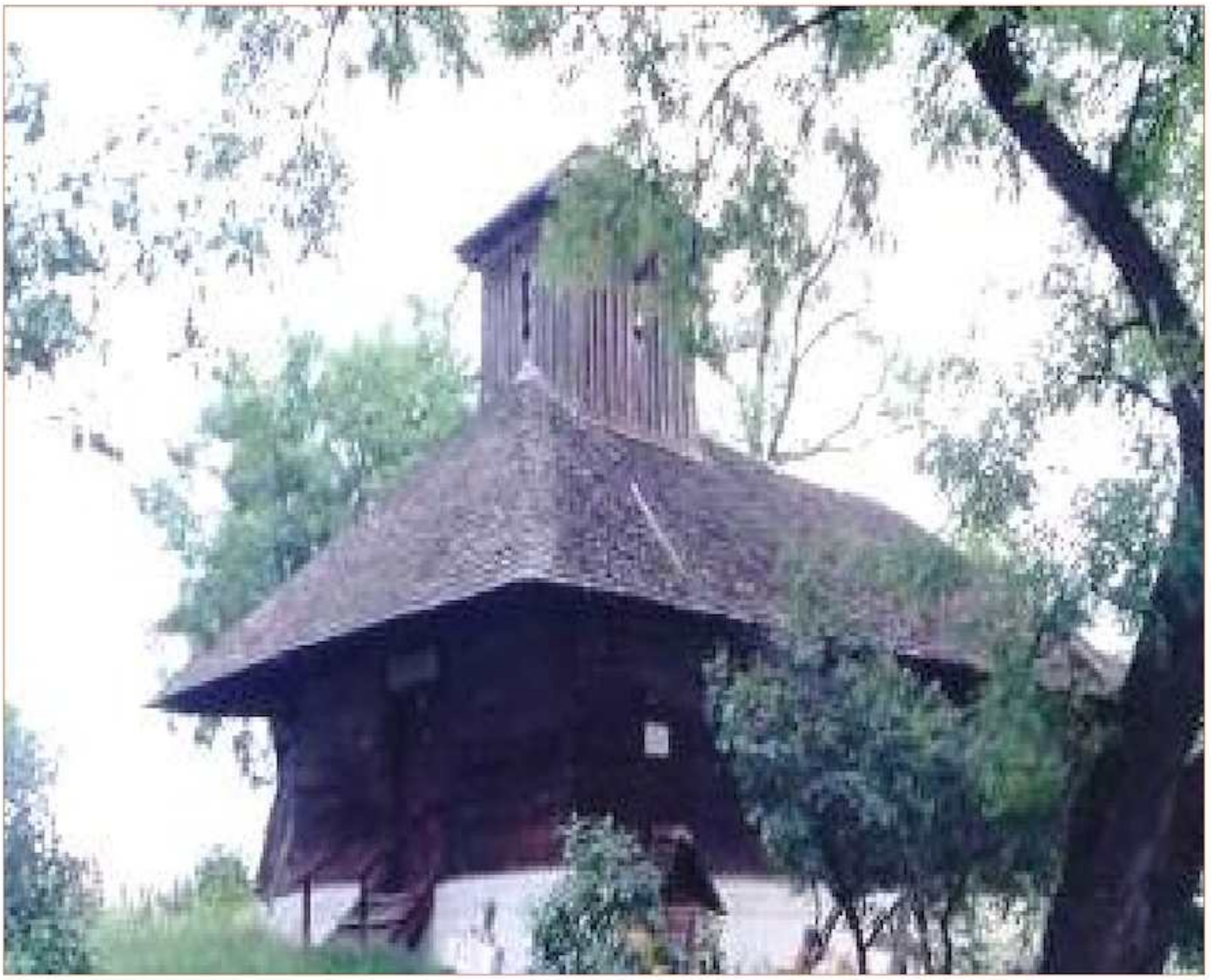

BISERICA DE LEMN LIPIA.

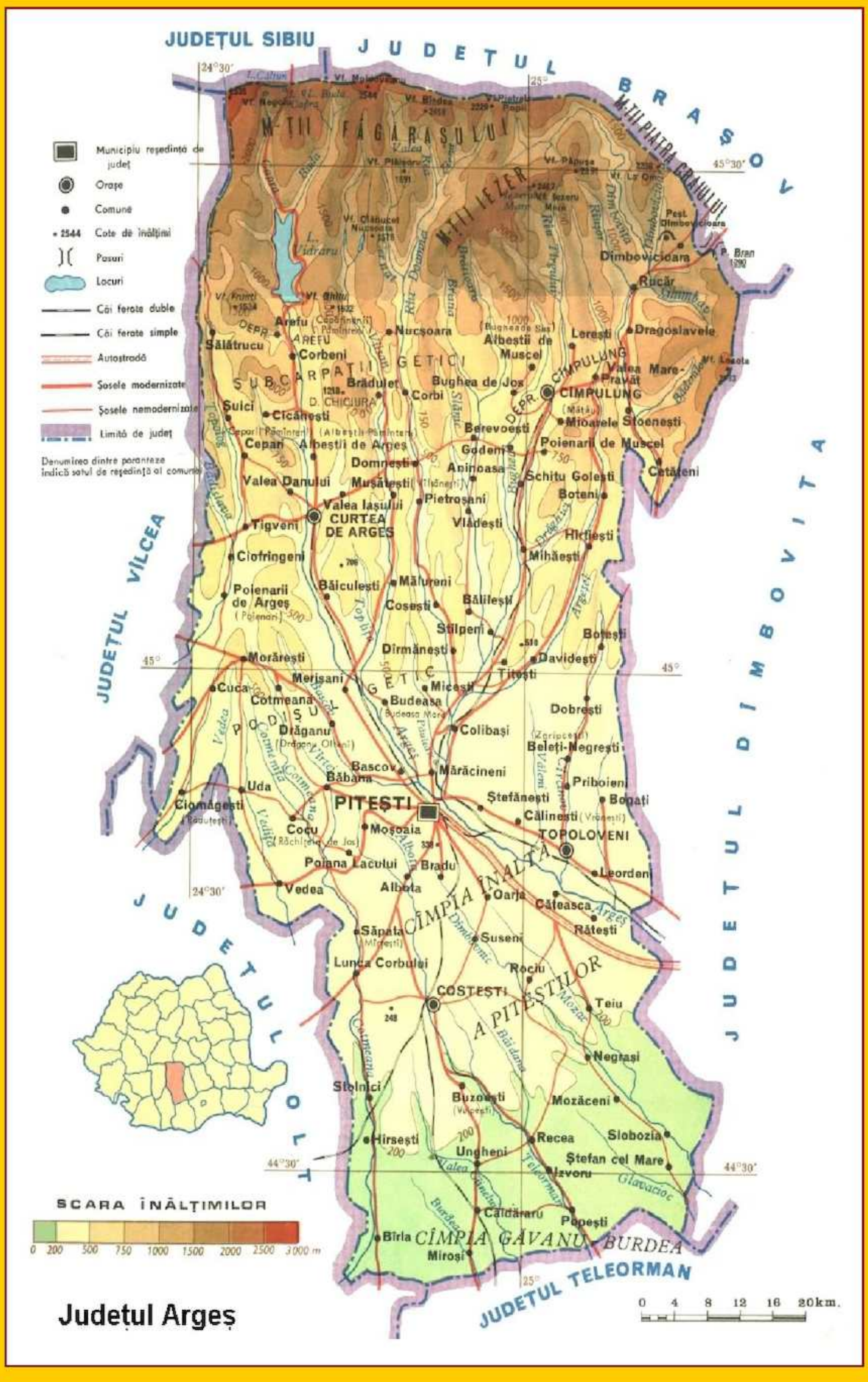

Județul Argeș